

Maria Ryś

Jakość związku małżeńskiego a poziom bliskości małżonków i sposoby rozwiązywania przez nich konfliktów

Studia Psychologica nr 5, 57-67

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA RYŚ
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

JAKOŚĆ ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO A POZIOM BLIŚKOŚCI MAŁŻONKÓW I SPOSOBY ROZWIĄZYWANIA PRZEZ NICH KONFLIKTÓW

*Marital quality and the relationship between closeness
of marriage partners and conflict resolution*

Abstract

The conducted research concerned the relationship between the level of closeness and methods of conflict resolution in marriages, which have succeeded or failed. 60 married couples (two groups) were chosen out of 500 studied persons, not exceeding age 50. In these two groups, research was conducted in order to determine the closeness of the marriage in the area of intellect, emotions and activity. Among the group of successful marriages, the level of closeness was high and conflicts were resolved in an integrating manner, which strengthens the couple's unity. The effects were opposite among the failed marriages, with conflict resolution leaving behind a sense of loneliness, misunderstanding and grief.

1. UZASADNIENIE PROBLEMATYKI BADAWCZEJ

Spośród czynników integrujących małżeństwo i wpływających na poczucie udanego związku, a więc związku o wysokiej jakości, szczególną rolę odgrywają odniesienia małżonków względem siebie (por. np. Jackson, 1970; Sherwood, Scherer, 1975; Sussman, Steimetz, 1987; Beck, 1988; Frude, 1991; Stykowska, 1993; Budzyna-Dawidowski, 1994; Bandler, Grinder, Satir, 1999; Ryś, 1999). Zdaniem takich autorów jak M. A. Fitzpatrick i L. Ritchie (1993) zainteresowanie problematyką wzajemnych odniesień przeniosło się z peryferii do centrum badań dotyczących małżeństwa i rodziny. Wynika to w dużej mierze ze wzrostu oczekiwań związanych z relacjami międzyludzkimi.

Od pierwszych publikacji prac na temat małżeństwa panował chaos terminologiczny dotyczący podstawowego, najbardziej istotnego wymiaru tego związku. Mówiono więc o przystosowaniu małżeńskim (Hamilton, 1929), małżeńskim szczęściu (Terman, 1938), sukcesie (Burgess, Cottrell, 1939) czy satysfakcji (Blood, Wolfe, 1960). Podejmowane były próby jak najbardziej trafnego ujęcia tego wymiaru małżeństwa, który obejmował „jakość” związku. Spanier i Lewis (1980) zdefiniowali jakość małżeństwa jako „subiektywną ocenę związku pary małżeńskiej z uwzględnieniem pewnej liczby wymiarów i ocen”.

Na podstawie bogatej literatury psychologicznej¹ dotyczącej tego zagadnienia można wyróżnić określone aspekty wzajemnych relacji małżonków, warunkujące wysoką jakość związku małżeńskiego. Należą do nich: wzajemne zaakceptowanie, zdolność okazywania uczuć, wzajemny szacunek, poczucie szczęścia w małżeństwie, wzajemna miłość, satysfakcja z pożycia seksualnego, wzajemna tolerancja, zadowolenie z udziału współmałżonka w pracach domowych, podobieństwo pod względem przekonań i praktyk religijnych, zgodność w podejściu do spraw materialnych, zaakceptowanie zainteresowań współmałżonka, zgodność charakterów, zdolność rozwiązywania konfliktów, zgodność z oczekiwaniami posiadanej liczby dzieci, poczucie atrakcyjności współmałżonka, zadowolenie z pracy zawodowej współmałżonka, wiedza o małżeństwie przed jego zawarciem, zakres wspólnych tematów rozmów, znajomość płodności małżeńskiej, świadomość jedności małżeńskiej, zbieżność w postawach rodzicielskich, wzajemna życzliwość, wzajemna szczerość, zbieżność istotnych poglądów i zgodność wobec ważnych norm moralnych, poczucie bliskości współmałżonka, wzajemna uczciwość, poczucie zadowolenia i satysfakcji z małżeństwa, poczucie wpływu na ubogacanie wewnętrzne współmałżonka, poczucie, że współmałżonek jest właściwie wybranym partnerem życiowym, wiara w to, że wzajemna miłość będzie się rozwijała, poczucie więzi ze współmałżonkiem, poczucie bycia zrozumianym we wszystkich ważnych sytuacjach, świadomość, że na współmałżonka zawsze można liczyć, zaufanie do współmałżonka, wzajemna wierność i otwartość².

Szczególną rolę w zakresie wysokiej jakości małżeństwa odgrywa komunikacja między małżonkami, w tym także zdolność rozwiązywania konfliktów. W określeniu wzajemnej zależności między jakością małżeństwa a komunikacją i zdolnością rozwiązywania konfliktów należałoby sięgnąć do cyrkularnego rozumienia przyczynowości. Dobra komunikacja i prawidłowe rozwiązywanie konfliktów wpływają na wysoką jakość związku małżeńskiego. Wysoka jakość związku w innych jego wymiarach (np. miłość, zaufanie, szczerość) ułatwiają także rozwiązywanie konfliktów (por. np. Budzyna-Dawidowski, 1994; Bandler, Grinder, Satir, 1999; Ryś, 2000).

Natomiast wśród różnorodnych ujęć i prac badawczych, analizujących relacje małżeńskie, nie występuje jasno określone i zdefiniowane pojęcie bliskości małżeńskiej. Dlatego podjęto próbę określenia tego pojęcia, jak również stworzenia odpowiedniej metody badawczej. Przybliżenia wymaga także rozróżnienie integrujących i dezintegrujących sposobów rozwiązywania konfliktów. Dlatego przed prezentacją wyników badań zostaną omówione te zagadnienia.

1.1. BLISKOŚĆ MAŁŻONKÓW – UJĘCIE TEORETYCZNE

Na podstawie wielu badań dotyczących różnych wymiarów wzajemnych odniesień małżonków przyjęto, że dynamika bliskości małżeńskiej będzie obejmo-

¹ Historyczne ujęcie danych bibliograficznych publikacji prezentujących badania określonych aspektów jakości związku małżeńskiego zamieszczone zostało w artykule M. Ryś (1994). Jakość i trwałość małżeństwa. Propozycja skali. *Problemy Rodziny*, 4, 19-24.

² Te właśnie badane wymiary jakości związku małżeńskiego zostały wykorzystane w stworzeniu skali mierzącej jakość związku (*ibidem*).

wała relacje przejawiające się w trzech wymiarach pozostających ze sobą w sprzężeniu zwrotnym: emocjonalnym, poznawczym i dążeniowym. Te trzy wymiary stały się podstawą do wyodrębnienia trzech rodzajów bliskości małżonków: emocjonalnej, intelektualnej i działaniowej.

1.1.1. Bliskość emocjonalna

Bliskością emocjonalną w małżeństwie zajmowało się wielu badaczy (por. np. Burges, Locke, 1953; Levinger, 1965; Levinger, Senn, 1967; Ryś, 1998). Bliskość emocjonalna wyraża się przez współodczuwanie stanów psychicznych, wzajemną troskę, czułość, wrażliwość. Zapewnia ona poczucie bezpieczeństwa, akceptacji, wsparcia. Nadaje życiu specyficzną barwę, poczucie szczęścia, wyzwala ludzką aktywność. Bliskość ta jest możliwa wówczas, gdy osoba jest zdolna do emocjonalnego współbrzmienia z innymi ludźmi. Dzięki bliskości emocjonalnej czuje ona, że jest przedmiotem zainteresowania, że inni współbrzmia z jej własnymi uczuciami (por. Obuchowski, 1970).

Ważnym czynnikiem w rozwoju bliskości emocjonalnej jest empatia. Bez zdolności wczuwania się w sytuację drugiego człowieka, bez zdolności ujmowania spraw z punktu widzenia innych nie może powstać bliskość międzyosobowa. Bliskość emocjonalna pogłębia się dzięki takim kontaktom, które stają się swoistym odnalezieniem wspólnego kodu, ułatwiającego percepcję świata i orientację w środowisku (Szopiński, 1973; Ryś, 1999). W rozwoju tej bliskości ważna jest otwartość na innych (por. np. O'Neill, O'Neill, 1973) oraz komunikowanie własnych uczuć. Wielu autorów przywiązuje dużą wagę do pełnego komunikowania zarówno pozytywnych jak i negatywnych uczuć (por. np. Sęk, 1985). Stały dialog między małżonkami wpływa na jakość więzi małżeńskiej i rodzinnej. Zanikanie dialogu jest wskaźnikiem narastającej obcości pomiędzy partnerami (por. np. Reiss, 1981; Kozłowska, 2000). Bliskość emocjonalna wiąże się z ujawnianiem siebie, zaufaniem i dyskrecją (por. np. Levinger, Senn, 1967). Wywiera ona znaczny wpływ na inne płaszczyzny funkcjonowania pary małżeńskiej.

1.1.2. Bliskość intelektualna

Istotą bliskości intelektualnej jest dążenie do wymiany wzajemnych doświadczeń, spostrzeżeń, refleksji. Bliskość intelektualna ułatwia dostrzeganie i rozwiązywanie problemów, pozwala traktować małżonka jako osobę równą sobie, a także jako kogoś mającego własną hierarchię potrzeb i celów. Bliskość intelektualna wymaga stałej, otwartej i pełnej komunikacji między małżonkami (por. np. Navran, 1967; Fitzpatrick, Ritchie, 1993). Prawidłowa komunikacja sprzyja występowaniu u partnerów bardziej dojrzałych reakcji, przeciwdziała powstawaniu nieporozumień.

Wzrost bliskości intelektualnej prowadzi do upodabniania poglądów w odniesieniu do wielu dziedzin życia. Wzrost ten następuje wraz z rozszerzaniem się zakresu zgodności i powiększaniem liczby wspólnych tematów (Szopiński, 1976; Ryś, 1997). Autentyczna bliskość intelektualna jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, angażującym uczucia, słowa i działania (por. np. Hewes, Planalp, 1987).

1.1.3. *Bliskość działaniowa*

Bliskość działaniowa obejmuje wspólne dążenia, wspólną odpowiedzialność za podejmowane działania, pokonywanie trudności. Bliskość ta pomaga w wypełnianiu zadań małżeństwa, w rozwoju osobowym małżonków, w opiece nad dziećmi. Współdziałanie jest elementem nieodłącznie związanym z realizacją celów, jaki stawia sobie dane małżeństwo. Współdziałanie rozwija i umacnia przyjaźń między małżonkami, a także pomaga w osiąganiu zadowolenia ze związku. Ważną rolę w kształtowaniu bliskości działaniowej odgrywają wspólne wartości i cele (por. np. Minkiewicz, 1995).

Z badań M. Braun-Gałkowskiej (1992) wynika, że na powodzenie i zadowolenie małżonków z ich związku duży wpływ ma aktywność. Aktywność jest dynamizmem, który decyduje o rodzaju i kierunku zachowania się człowieka. Dzięki niej małżonkowie mogą zdobyć to, co dla nich korzystne i ważne, a wyeliminować to, co przeszkadza w osiągnięciu celu.

Ważnym czynnikiem we wzajemnym współdziałaniu jest także odpowiedni podział ról. Im bardziej małżonkowie są zadowoleni z wykonywanych przez siebie zadań, im łatwiej potrafią się uzupełniać w pełnionych rolach, a także im bardziej zgodnie są ich wzajemne oczekiwania odnośnie do ich pełnienia – tym wyższa jest jakość związku (por. np. Stryker, 1964; Fitzpatrick, Ritchie, 1993).

1.2. INTEGRUJĄCE I DEZINTEGRUJĄCE ROZWIĄZYWANIE KONFLIKTÓW

Istotą konfliktu jest zderzenie przeciwstawnych potrzeb, poglądów, dążeń, życzeń, oczekiwań. W literaturze spotykamy się z różną klasyfikacją konfliktów (por. np. Ryś, 1998). Wyróżnia się konflikty trwałe, nierozładowane (między osobami nie przejawiającymi żadnej skłonności do pójsicia na ustępstwa, wysłuchania wyjaśnienia czy podejmowania prób rozwiązania konfliktu) oraz otwarte – łagodniejsze, które nie doprowadzają do zerwania więzi. Można mówić o konfliktach pozornych – występujących w skutek braku porozumienia oraz o konfliktach rzeczywistych – mających źródło w autentycznie istniejącej odmienności poglądów, w braku zgodności na jakiś temat.

F. Fischaleck (1990) dzieli konflikty na: wewnętrzne – rozgrywające się we wnętrzu człowieka; zewnętrzne – dotyczące dwu lub więcej osób z zewnątrz oraz ukryte – gdy partnerzy nie uświadamiają sobie wyraźnie konfliktów, albo nie chcą otwarcie o nich mówić. Między konfliktami zewnętrznymi a wewnętrznymi często zachodzi dwustronna relacja – czysto zewnętrzny konflikt może doprowadzić do wewnętrznego wahania i przejść w konflikt wewnętrzny i odwrotnie.

Konflikty w małżeństwie mogą zarówno budować jak i rujnować związek (por. np. Ryś, 1998). Właściwie rozwiązywane konflikty mogą się przyczynić do rozwoju samowiedzy i autonomii człowieka, jak też stanowić fundament wspólnego życia. Ich owocem może być wzmocnione poczucie jedności, wynikające z wypracowania określonej płaszczyzny porozumienia, wzrost więzi małżeńskiej, większa odporność na trudności i obciążenia, tworzenie nowych zasad współdziałania. Konflikty w małżeństwie mogą stać się także przyczyną dezintegracji związku. Warto więc przeanalizować cechy konfliktów, które integrują i dezintegrują małżeństwo i rodzinę.

W próbie wyodrębnienia konfliktów integrujących i dezintegrujących małżeństwo i rodzinę wykorzystałam analizy przeprowadzone przez R. Bacha i P. Wyde-

na (1973). Autorzy ci wypunktowali pozytywne i negatywne cechy konfliktów. Te cechy można odnieść do relacji małżeńskich i rodzinnych.

W konfliktach o charakterze integrującym, przedmiot sporu dotyczy konkretnych faktów, zadawane „ciosy” nigdy nie służą zranieniu partnera, nie uderzają w godność i wartość drugiej osoby. Małżonkowie są wspólnie zaangażowani w rozwiązanie konfliktu, biorąc całkowitą odpowiedzialność za wypowiedziane słowa i proponowane rozwiązania. W konfliktach tego typu ważny jest humor, który służy rozładowaniu sytuacji. Emocje są wyrażane w sposób szczery i autentyczny, a dotyczą zarówno aktualnych przeżyć (ból, lęk, gniew), jak i globalnych uczuć pozytywnych, wiążących partnerów. Komunikacja przy takim sposobie rozwiązywania konfliktów jest jasna i przejrzysta, a komunikaty słowne zgodne z bezsłownymi. Kierunek podejmowanych działań jest jasno określony (Ryś, 1998).

Konflikty dezintegrujące dotyczą przypuszczeń, domysłów, fantazji. Partnerzy ranią się nawzajem, np. używając obraźliwych epitetów. Zaangażowanie w konflikt często nie jest dwustronne, np. jedna ze stron może okazywać lekceważenie lub postawę rezygnacji. Najczęściej też nikt nie chce wziąć odpowiedzialności za skutki konfliktu. Humor włączony w tego typu konflikty jest raczej ironicznym wyśmiewaniem się niż łagodzeniem napięć. Członkowie rodziny stosują sprzeczne komunikaty, np. słownie twierdzą, że nic się nie stało, ale po ich zachowaniu widać, że są bardzo wzburzeni. Ta niejasność pogłębia napięcia, rozdrażnienia, wywołuje poczucie bezsilności (nie wiadomo, na który przekaz wtedy reagować – słowny czy bezsłowny). Kierunek, do którego dążą partnerzy konfliktu, nie jest określony, a konkretność wyników konfliktu trudna do uchwycenia (*ibidem*).

M. Ryś (1998) analizuje możliwe zyski i straty w tych dwóch sposobach rozwiązywania konfliktów. Wynikiem konfliktów integrujących jest wzrost poczucia bliskości, zrozumienia, zaufania. Uczestnicy konfliktu przebaczą sobie wzajemnie. Mają świadomość zwiększonej samokontroli i wzbogacenia się o nowe informacje. W konfliktach dezintegrujących ludzie odchodzą od siebie oddaleni, z świadomością wyrządzonej im krzywdy, żalem, z lękiem, niejednokrotnie z chęcią zemsty. Mają poczucie, że są niezrozumiani i samotni.

2. BADANE OSOBY I ZASTOSOWANIE METODY

Przystępując do badań, przyjęto hipotezę, mówiącą, że małżeństwa o wysokiej jakości będzie cechował wyższy poziom bliskości partnerów, zaś tego typu bliskość wiąże się z rozwiązywaniem konfliktów w sposób integrujący. Przyjęto więc założenie, że bliskie więzi uczuciowe, relacje partnerskie, realizacja wspólnych wartości i celów, skłania do współdziałania oraz do poszukiwania takich sposobów rozwiązywania konfliktów, które by prowadziły do wzajemnego rozumienia, pogodzenia się, przebaczenia, pogłębiania się jedności związku. Natomiast brak bliskości małżonków w małżeństwach nieudanych będzie związany z dezintegrującymi sposobami rozwiązywania konfliktów.

Badaniami objęto 500 osób, dobranych losowo spośród małżeństw spełniających następujące warunki: wiek do 50 lat, przynajmniej jedno dziecko, minimum 5 lat trwania małżeństwa oraz wykształcenie minimum zawodowe. Program badawczy obejmował kilka metod. W ramach tego artykułu wykorzystano wyniki

uzyskane Skalą Jakości Związku Małżeńskiego³, Skalą Bliskości Małżonków oraz metodą Konflikty w Rodzinie własnego autorstwa⁴. Spośród tych 500 osób dla celu niniejszych badań wybrano po 30 małżeństw zakwalifikowanych do dwóch grup. Pierwszą grupę stanowiły osoby, które w Skali Jakości Związku Małżeńskiego osiągnęły wyniki wysokie, drugą grupę – małżeństwa, które osiągnęły wyniki niskie.

3. WYNIKI BADAŃ

W dwóch grupach małżeństw wyodrębnionych na podstawie wyników w Skali Powodzenia Małżeństwa określono poziom bliskości małżonków, a także sposób rozwiązywania konfliktów. Skala Bliskości Małżonków pozwala na określenie trzech wymiarów bliskości – emocjonalnej, intelektualnej i działaniowej. Najniższa możliwa wartość wynosi 1 (oznacza ona brak bliskości w danym wymiarze), maksymalna zaś 7 (bliskość największa). W dwóch grupach małżonków różniących się jakością związku policzono średnie w zakresie poszczególnych aspektów bliskości, odchylenia standardowe oraz istotność różnic χ^2 . Uzyskane dane przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Bliskość w grupach małżeństw różniących się jakością związku

BLISKOŚĆ	GRUPA I				GRUPA II			
	Kobiety		Mężczyźni		Kobiety		Mężczyźni	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
EMOCJONALNA								
Relacje uczuciowe	6,25	1,460	6,25	1,079	2,09	1,796	2,20	1,997
Wzajemne zaufanie	6,34	0,816	6,08	1,225	1,60	1,846	1,84	1,549
Zaspokajanie potrzeb	5,92	1,153	6,00	1,287	1,95	1,914	1,95	1,873
INTELEKTUALNA								
Wzajemne porozumienie	5,80	1,280	5,27	1,773	1,46	1,927	1,80	1,895
Zbieżność poglądów	5,97	1,348	5,72	1,623	2,45	1,492	2,37	1,536
Bliskość w zakresie wartości i oczekiwań	6,00	0,866	5,92	1,374	2,32	1,467	2,20	1,759
DZIAŁANIOWA								
Współpraca i współdziałanie	6,28	0,939	5,92	1,657	2,13	1,374	2,00	1,541

Pomiędzy małżeństwami udanymi i nieudanymi wystąpiła istotna różnica χ^2 ($p > 0,001$) we wszystkich aspektach dotyczących bliskości.

W małżeństwach o wysokiej jakości kobiety najwyżej oceniły wzajemne zaufanie (6,34), współpracę i współdziałanie (6,28 – tu też wystąpiła największa zgodność ocen), a także relacje uczuciowe (6,25). Mężczyźni zaś uważają, że największy poziom bliskości wystąpił w zakresie relacji uczuciowych (6,25), wzajemnego

³ Dane dotyczące Skali zawarte zostały w artykule M. Ryś (1994).

⁴ Skala Bliskości Małżonków oraz metoda Konflikty w Rodzinie zamieszczone zostały w książce M. Ryś (1998). *Konflikty w rodzinie. Niszczą czy budują?* Warszawa: Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN.

zaufania (6,08) oraz zaspokojenia potrzeb (6,00). Ogólnie mężczyźni I grupy uzyskali nieco niższe średnie niż kobiety tej grupy. Jedynie poziom zaspokojenia potrzeb mężczyźni ocenili jako wyższy ($K = 5,92$, $M = 6,00$). Jednak różnica między kobietami i mężczyznami nie była statystycznie istotna.

W małżeństwach o niskiej jakości poziom bliskości jest bardzo niski. Przyjmując wartość 4 za wartość pośrednią, dane liczbowe poniżej 4 należy traktować jako negatywny wymiar relacji osobowych. Jest on przez kobiety tej grupy najbardziej odczuwany w braku wzajemnego porozumienia (1,46) i w braku zaufania (1,60). Kobiety tej grupy stwierdzają także brak zaspokojenia potrzeb (1,95). Mężczyźni zaś określili największy brak bliskości w zakresie wzajemnego porozumienia (1,80), zaufania (1,84) i zaspokojenia potrzeb (1,95).

Badane osoby obydwu grup proszone były o ocenę przebiegu konfliktów. Tu również zastosowano skalę 7-stopniową. W opracowywaniu wyników pozytywne zachowania umieszczono z jednej strony, negatywne zaś – z drugiej, stosując także konwersję skal. Uzyskane dane przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2. Przebieg konfliktów w badanych grupach małżeństw

PREBIEG KONFLIKTÓW Określenia na skali (przy cyfrze 1)	GRUPA II	GRUPA I	PREBIEG KONFLIKTÓW Określenia na skali (przy cyfrze 7)
Konflikty dotyczą domysłów i przypuszczeń	1,77	5,16	Konflikty dotyczą konkretnych faktów
Konflikty narastają długo i wybuchają	1,13	5,54	Konflikty są rozwiązywane zaraz po pojawieniu się
Brak wspólnego rozwiązywania konfliktów	2,10	4,77	Konflikty są rozwiązywane wspólnie
Każda osoba upiera się przy swoich racjach	3,21	5,06	Argumentację cechuje rzeczowość i obiektywizm
Występuje dotkliwe ranienie się	2,36	5,82	Występuje troska, aby nie ranić współmałżonka
Występują powroty do starych, minionych, trudnych wydarzeń	1,10	4,18	Analizowany jest tylko aktualny problem
Ktoś musi ustąpić dla tzw. świętego spokoju	1,72	5,45	Wspólnie są wypracowywane korzystne dla dwóch stron rozwiązania
Do konfliktów małżeńskich włączane są osoby postronne	1,15	5,53	Konflikty małżeńskie są rozwiązywane tylko w diadzie
Prawdziwe uczucia są skrywane	1,05	4,16	Okazywane są prawdziwe uczucia
Występuje poczucie nierówności pozycji	1,16	5,58	Osoby mają poczucie partnerstwa
Nastawienie jest wrogie	2,51	5,74	Nastawienie jest przyjacielskie

Pomiędzy małżeństwami różniącymi się jakością związku nastąpiły istotne różnice χ^2 ($p > 0,001$) w zakresie wszystkich zachowań dotyczących przebiegu konfliktów.

W małżeństwach o wysokiej jakości związku partnerzy starają się, by siebie wzajemnie nie ranić (5,82), być nastawionym przyjacielsko (5,74). Małżonkowie ci traktują siebie jako osoby sobie równe (5,58). Konflikty są rozwiązywane najczęściej zaraz po pojawieniu się (5,54), i nie są do nich włączane osoby spoza

grona rodzinnego (5,53). Małżonkowie starają się wspólnie znaleźć rozwiązanie, zadowolające wszystkich (5,45).

Małżeństwa o niskiej jakości związku wciąż wracają w konfliktach do dawno minionych, przykrych wydarzeń (1,10). Konflikty narastają długo, a potem nagle wybuchają (1,13); dotyczą bardziej domysłów i przypuszczeń niż konkretnych faktów (1,77). Uczestnicy konfliktu starają się udowodnić swoje racje (3,21) lub też często ustępują dla tzw. świętego spokoju (1,722). Najczęściej prawdziwe uczucia są skrywane (1,05).

Dane zachowania w rozwiązywaniu konfliktów prowadzą do określonych efektów. Uzyskane wyniki w tym zakresie prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Efekty konfliktów

PREBIEG KONLIKTÓW Określenia na skali (przy cyfrze 1)	GRUPA II	GRUPA I	PREBIEG KONLIKTÓW Określenia na skali (przy cyfrze 7)
Większe niezrozumienie	2,16	5,86	Większe zrozumienie
Poczucie krzywdy i narastanie urazów	1,26	6,37	Świadomość wzajemnego wybaczenia
Narastająca wrogość i chęć zemsty	2,73	6,46	Poczucie pojednania, chęć wynagrodzenia krzywd
Utrata zaufania	2,15	5,64	Poczucie zaufania
Wzrost lęku	2,15	5,57	Poczucie bezpieczeństwa
Wzrost obcości	1,59	6,38	Wzrost bliskości
Poczucie wewnętrznego rozbicia i samotności	1,17	6,83	Poczucie powrotu równowagi i spójności w związku
Wzrost napięć	1,48	5,39	Oczyszczenie atmosfery

χ^2 jest tu istotne we wszystkich wymiarach, $p > 0,001$.

W ocenie małżonków z grupy I przeżywane przez nich konflikty prowadzą do wzajemnego przebaczenia (6,37) i chęci wynagrodzenia (6,46). Konflikty te kończą się pojednaniem, wzrostem bliskości (6,38). Małżonkowie stwierdzili, że konflikty te służą większemu zrozumieniu (5,86), a ich rozwiązanie pogłębia zaufanie (5,64) i poczucie bezpieczeństwa (5,57).

Konflikty w małżeństwach o niskiej jakości związku kończą się poczuciem krzywdy (1,26), wewnętrznego rozbicia i samotności (1,17), wzrostem napięć (1,48), utratą zaufania (2,15). U małżonków wzrasta także lęk (2,15).

4. DYSKUSJA WYNIKÓW

Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić istotnie wyższy poziom bliskości małżonków w związkach o wysokiej jakości. Kobiety z tej grupy najwyżej oceniły bliskość działaniową (6,28). Również z badań m.in. M. Braun-Gałkowskiej (1992) wynika, że wysoka aktywność małżonków wpływa na poczucie satysfakcji z małżeństwa. Wysoka jest także bliskość emocjonalna małżonków I grupy (6,17). Ten aspekt w poczuciu satysfakcji z małżeństwa podkreśla też J. Rostowski (1987). Najniższa, choć również wysoka, jest bliskość intelektualna (5,92). Na jej znaczenie w interakcjach małżeńskich zwracają uwagę L. Scanzoni, J. Scanzoni (1976).

Natomiast kobiety z grupy małżeństw o niskiej jakości najbardziej przeżywają brak bliskości emocjonalnej (1,88). Brak tego typu więzi w małżeństwie jest przeżywany szczególnie głęboko, może zaburzać nawet obraz samego siebie. Brak tu także bliskości intelektualnej (2,07). Z wielu badań wynika, że brak podobieństwa postaw i intelektualnej bliskości w małżeństwie wpływa na obniżenie atrakcyjności partnera (por. np. Rostowski, 1987).

Mężczyźni z małżeństw o wysokiej jakości najwyżej ocenili bliskość emocjonalną (6,11), nieco niżej działaniaową (5,92), najniżej zaś intelektualną (5,63). Natomiast mężczyźni z II grupy odczuwają brak bliskości. Najmniejsze rozbieżności stwierdzili oni w bliskości intelektualnej (2,12). Oceny braku bliskości działaniaowej (2,00) i emocjonalnej (2,08) są bardzo niskie i zbliżone do siebie.

Podjmując badania, przyjęto hipotezę, że poziom bliskości będzie wpływał na sposób rozwiązywania konfliktów. Przedstawione badania potwierdziły to. Można przyjąć, że bliskość emocjonalna wpływa na zaufanie, przyjacielskość, akceptację, większą otwartość. Postawa życzliwości przyczynia się do usuwania niechęci, rozładowywania napięć, wpływa na podejmowanie szczerych rozmów. Bliskość intelektualna stwarza szansę większego porozumienia, zaś bliskość działaniaowa daje możliwość poszukiwania wspólnych rozwiązań zadawalających uczestników konfliktu. Współuczestniczenie w tych samych zadaniach zbliża małżonków, pogłębia uczucia sympatii, solidarności i przyjaźni. Tam gdzie współdziałanie słabnie, małżonkowie stają się wobec siebie coraz bardziej obojętni. Natomiast tam gdzie nie ma współdziałania, obydwie strony czują się samotne, żyją obok siebie, zamykają się w swoich osobistych problemach, nie ma między nimi głębszej więzi.

Na podstawie przeprowadzonych badań można przyjąć, że bliskość między małżonkami jest jednym z istotnych wymiarów wysokiej jakości związku małżeńskiego.

Natomiast stwierdzając zależność między poziomem bliskości, a sposobem rozwiązywania konfliktów warto zauważyć, że może istnieć tu zależność dwustronna: a więc także integrujące rozwiązywanie konfliktów będzie pogłębiać bliskość między małżonkami, a dezintegrujące – oddalać ich psychicznie od siebie.

5. PODSUMOWANIE

W rezultacie przeprowadzonych badań można przyjąć, że małżeństwa o wysokiej jakości związku cechuje wysoki poziom bliskości emocjonalnej, intelektualnej i działaniaowej, zaś małżeństwa o niskiej jakości związku odczuwają brak bliskości w wymienionych aspektach.

W małżeństwach o wysokiej jakości:

- w konfliktach jest zawsze oddzielana osoba od jej zachowania, dlatego też nigdy nie jest negowana wartość osoby (ani własnej, ani współmałżonka), nawet przy braku zgodności druga strona jest traktowana po przyjacielsku;
- konflikty są rozwiązywane wspólnie, zaraz po ich pojawieniu się;
- dotyczą one faktów i aktualnych zagadnień;
- są rozwiązywane z szacunkiem dla uczuć partnera i dla jego poglądów. Konflikty tego typu mogą prowadzić do integracji związku.

Natomiast w małżeństwach o niskim poziomie jakości związku:
 – konflikty prowadzą do negowania wartości osoby, partnerzy ranią się wzajemnie,
 – napięcia są gromadzone aż do gwałtownych, nagłych wybuchów,
 – prawdziwe uczucia są skrywane,
 – małżonkowie w konfliktach wracają do dawno minionych wydarzeń.
 Konflikty tego typu ranią i wywołują poczucie krzywdy. Mogą też wpływać na głębszą dezintegrację związku.

BIBLIOGRAFIA

- Bach, R., Wyden, P. (1973). *Intimate enemy*. New York: Avon Books.
- Bandler, R., Grinder, J., Satir, V. (1999). *Zmieniamy się wraz z rodzinami. O zdrowej komunikacji*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Beck, A. T. (1988). *Love is never enough*. New York: Harper & Row.
- Blood, R. O., Wolfe, D. M. (1960). *Husbands and wives: The dynamics of married living*. Glencoe: The Free Press.
- Braun-Galkowska, M. (1992). *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Budzyna-Dawidowski, P. (1994). *Komunikacja w rodzinie*. W: B. de Barbaro, (red.), *Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny*. Kraków: Collegium Medicum UJ.
- Burgess, E. W., Cottrell, L. S. (1939). *Predicting success of failure in marriage*. New York: Prentice Hall.
- Burgess, E. W., Locke, H. J. (1953). *The Family*. New York: American Book.
- Byrne, D. (1961). Interpersonal attraction and attitude similarity. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1, 713-715.
- Fischaleck, F. (1990). *Uczciwa kłótnia małżeńska*. Warszawa: IW Pax.
- Fitzpatrick, M. A., Ritchie, L. D. (1993). *Communication theory and the family*. W: P. G. Boss, W. J. Doherty, R. LaRossa, W. R. Schurum, S. K. Stenmetz (red.), *Sourcebook of family theories methods. A conceptual approach*. New York: Plenum Press.
- Frude, N. (1991). *Understanding Family Problems: A Psychological Approaches*. Chchester: Wiley.
- Hamilton, G. V. (1929). *A Research in marriage*. New York: A. and C. Boni.
- Hewes, D., Planalp, S. (1987). The individual's place in communication science. W: C. R. Berger, S. Chaffe (red.), *Handbook of communication science*. Newbury Park: Sage, 146-183.
- Jackson, D. D. (1970). *Communication, family and marriage. Human communication*. Vol. 1. Science and Behaviour Books. California: Inc. Palo Alto.
- Kozłowska, A. (2000). *Znaczenie relacji rodzinnych dla pozytywnego rozwoju dziecka*. Warszawa: Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution. An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27.
- Levinger, G., Senn, D. J. (1967). Disclosure of feelings in marriage. *Merrill-Palmer Quarterly*, 13, 237-249.

- Navran, L. (1967). Communication and adjustment in marriage. *Family Process*, 6, 173-184.
- Obuchowski, K. (1970). *Kody orientacji i struktura procesów emocjonalnych*. Warszawa: PWN.
- O'Neill, N., O'Neill, G. (1973). *Open marriage: A new life style for couples*. New York: Avon Books.
- Minkiewicz, A. (1995). Kryzys więzi rodzinnych i niektóre jego konsekwencje społeczne i kulturowe. W: E. Hołtoń (red.), *Rodzina – jej funkcje przygotowawcze i ochronne*. Warszawa: PAN, 69-88.
- Reiss, D. (1981). *The Family's Construction of Reality*. Cambridge: MA. Harvard University Press.
- Rodgers, R. H. (1973). *Family interaction and translation. The developmental approach*. New Jersey: Englewood Cliffs. Prentice-Hall. Inc.
- Rostowski, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN.
- Ryś, M. (1997). *Ku dojrzałości osobowej w małżeństwie. Rozwijanie dojrzałej osobowości*. Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN.
- Ryś, M. (1998). *Konflikty w rodzinie. Niszczą czy budują?* Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN.
- Ryś, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN.
- Ryś, M. (2000). Uwarunkowania konfliktów i kryzysów w małżeństwie i rodzinie. Przyczyny, przebieg, skutki i sposoby rozwiązywania. W E.: Milewska, A. Szymanowska (red.), *Rodzice i dzieci. Psychologiczny obraz sytuacji problemowych*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, 22-45.
- Scanzoni, L., Scanzoni, J. (1976). *Men, women and change. A Sociology of Marriage and Family*. New York.
- Sherwood, J. J., Scherer, J. J. (1975). A model for couples. How two can grow together. W: S. Miller (red.), *Marriages and families*, California: Beverly Hills, Sage Publ. Inc.
- Sęk, H. (1985). Wybrane koncepcje teoretyczne jako podstawa poradnictwa małżeńskiego i rodzinnego. W: M. Kozakiewicz (red.), *Wybrane zagadnienia poradnictwa małżeńskiego i rodzinnego*. Warszawa: PWN.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic interactionism. A social structural version*. California: The Benjamin Cummings Publishing Company.
- Stykowska, M. (1993). Psychologiczne koncepcje męskości i kobiecości. W: *Człowiek i Społeczeństwo*, T. 10. Poznań: Wydział Nauk Społecznych UAM, 69-84.
- Sussman, M. K., Steinmetz S. K. (1987). *Handbook of Marriage and Families*. New York: Plenum Press.
- Terman, L. (1938). *Psychological Factors in Marital Happiness*. New York: Prentice Hall.
- Szopiński, J. (1973). Rozwój kontaktu osobowego we współczesnym małżeństwie. *Zdrowie Psychiczne*, 4, 28-34.
- Szopiński, J. (1976). Komunikacja interpersonalna w małżeństwie. *Roczniki Filozoficzne*, 24, z. 4, 79-91.